

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN ÖRGÜTLENME ÖZGÜRLÜĞÜ

VAKA ANALİZİ

S İ V İ L
T O P L U M
İ Z L E M E
R A P O R U
2 0 1 3

Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı
Third Sector Foundation of Turkey

TÜSEV'in hazırladığı Sivil Toplum İzleme Raporu 2013 Hollanda Başkonsolosluğu'nun Matra Programı kapsamında sağlanan finansman desteğiyle gerçekleştirilmektedir.

TÜSEV 2011 yılından bu yana Sivil Toplum İzleme Raporu aracılığıyla Anayasa ve Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası antlaşmalarla güvence altına alınmış olan örgütlenme özgürlüğünü, dernek ve vakıflar özelinde incelemektedir. Ancak geçtiğimiz yıllarda Sivil Toplum İzleme Raporu'na STK'lardan aldığımız geribildirimler dernek ve vakıf tüzel kişilikleri dışında modeller üzerinden örgütlenen sivil oluşumların, temel hak ve özgürlüklere dair sıkıntılar yaşamakta olduğunu göstermektedir.

Türkiye'de üniversiteler bünyesinde kurulan öğrenci kulüpleri¹ örgütlenme özgürlüğünü düzenleyen yasal mevzuatın dışında kalmakta ve öğrenci kulüplerinin tüzel kişilikleri bulunmamaktadır. Mevcut düzende öğrenci kulüpleri Yükseköğretim Kanunu² (YÖK Kanunu) doğrultusunda kurulmaktadır. Ancak dikkat çekici olan, bu Kanunda 'öğrenci kulübü' ya da 'kulüp' ifadelerinin bulunmamasıdır. Üniversite kulüplerinin kurulmasıyla ilgili süreçler, üniversite yönetimlerinin inisiyatifine bırakıldığı için öğrenci kulüplerinin hangi kriterler ve süreçler doğrultusunda kurulduğuyula ilgili bir standart bulunmamaktadır. Bu duruma bağlı olarak, uygulamalar üniversiteden üniversiteye farklılık göstermektedir. Türkiye'de 2002 yılından bu yana gençlik alanında faaliyet gösteren Toplum Gönüllüleri Vakfı'nın (TOG) Genel Müdürü Yörük Kurtaran, öğrenci örgütlenmeleriyle ilgili şeffaf, önceden belirlenmiş, tarafsız ve öğrenlerin ulaşımına açık kurulma ve yürütme kriterlerinin bulunmamasının, süreçlerin üniversite Rektörlerinin yaklaşımına

bağlı olarak ilerlemesine ve bazı durumlarda öğrencilerin örgütlenme özgürlüğünün engellenmesine sebep olduğunu dile getirmektedir. Mevcut yasal ortamda YÖK Kanunu doğrultusunda rektörlerin inisiyatifine bırakılarak açılan öğrenci kulüpleri, yine YÖK Disiplin Yönetmeliği³ doğrultusunda gerekçe gösterilmeksizin kapatılabilmektedir.

TÜRKİYE'DE DERNEKLERİN ÖRGÜTLENME ÖZGÜRLÜĞÜ ÖNÜNDEKİ ENGELLER RAPORU⁴

Örgütlenme Özgürlüğü ve Üniversite Kulüpleri/ Toplulukları- Yörük Kurtaran

Üniversite içinde belirli bir konuda çalışan bir kulüp varsa, aynı konuda çalışan başka bir kulüp kurmak imkansız olabilmektedir. Mevcut durumda istenilen her konuda kulüp kurulması da zordur. Mesela bir üniversitede LGBTT kulübü kurmak sorun olmazken başka bir üniversitede bu mümkün olamamaktadır. Ayrıca üniversite yönetimleri değiştiğinde, bazen tüm kulüpler feshedilerek tekrar kurulmaları istenmekte ve yeni yönetimin arzusuna göre bazı kulüpler kurulamamaktadır. Bazı üniversitelerde fakülte veya kampüs bazında kurulan öğrenci topluluklarının birkaçı birleşerek üniversite kulübü statüsü alabilirken, hangi ölçüte göre bu uygulamanın yapıldığı bilinmemektedir.

¹ Üniversitelerde kulüp ve topluluk gibi yapılar bulunsada bu metinde üniversite kulüpleri ibaresi toplulukları da kapsamaktadır.

² 2547 No'lu Yükseköğretim Kanunu'na <http://www.yok.gov.tr/documents/10279/29816/2547+say%C4%B1%C4%B1%20Y%C3%BCksek%C3%B6%C4%9Fretim+Kanunu/f439f90b-7786-464a-a48f-9d9299ba8895> adresinden erişebilirsiniz.

³ YÖK Öğrenci Disiplin Yönetmeliği'ne http://www.yok.gov.tr/web/guest/icerik/-/journal_content/56_INSTANCE_rEHF8BlsFYRx/10279/17960 adresinden erişebilirsiniz.

⁴ Türkiye'de Derneklerin Örgütlenme Özgürlüğü Önündeki Engeller. Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı. [http://www.tusev.org.tr/usrfiles/files/orgutlenme_rapor_web\(1\).pdf](http://www.tusev.org.tr/usrfiles/files/orgutlenme_rapor_web(1).pdf)

YÜKSEK ÖĞRETİM KURULU VE ÖĞRENCİLERİN ÖRGÜTLENME ÖZGÜRLÜĞÜ

1981 yılında yürürlüğe giren 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ile Türkiye’de yükseköğretim akademik, kurumsal ve idari yapının tek merkezden düzenlenmesini öngören bir yeniden yapılandırma sürecine girmiştir. Bu doğrultuda Türkiye’deki tüm yükseköğretim kurumları Yükseköğretim Kurulu (YÖK) tarafından idare edilmeye başlanmıştır. Anayasa’nın 130. ve 131. Maddeleri doğrultusunda görev ve yetkileri belirlenen YÖK; öğrencilerin örgütlenme, ifade ve toplanma özgürlüklerinin güvence altına alınmasını sağlayacak düzenlemeleri hayata geçirmemiş, aksine öğrencilerin siyasi faaliyetlere katılmalarının çerçevesini YÖK Öğrenci Disiplin Yönetmeliği aracılığıyla belirlemiştir.⁵ Yörük Kurtaran YÖK Öğrenci Disiplin Yönetmeliğinin öğrencilerin siyasi faaliyetlere katılımının önünde önemli bir engel olduğuna dikkat çekmektedir.

TOG’un *Üniversite Öğrencilerinin İfade ve Örgütlenme Özgürlüğü*⁶ araştırmasında belirtildiği üzere Türkiye’de öğrenci örgütlenmesine dair bütüncül bir analiz yapılabilmesi için öğrencilerin ifade özgürlüğünün de incelenmesi gerekmektedir. Uluslararası insan hakları standartları doğrultusunda örgütlenme, toplanma ve ifade özgürlükleri *bölünememezlik, birbirine bağlı ve birbirleriyle ilişkili olma* ilkeleri doğrultusunda birbirine bağlıdır.⁷ Dolayısıyla öğrenci örgütlenmelerinin örgütlenme özgürlüğünden ne derece faydalanabildiği meselesini üniversitelerin özerkliği, YÖK’ün kurumsal yapısı ve YÖK-Üniversite ilişkilerinden bağımsız olarak değerlendirmek mümkün değildir.

Üniversiteler buldukları coğrafyalar ve bünyelerinde barındırdıkları öğrenci kitleleri sebebiyle oldukça büyük bir çeşitliliğe sahiptir. Ancak uygulamada YÖK politikaları bu çeşitliliğin talep ve ihtiyaçlarına cevap veremeyen merkezi ve homojen bir idari politika ortaya koymaktadır.⁸ TOG’un 43 ildeki 59 üniversiteden, 1886 üniversite öğrencisiyle gerçekleştirdiği anket çalışmasından ortaya çıkan bulgular, YÖK’ün merkezi ve homojen bir yüksek öğretim politikası ortaya koymasına rağmen, öğrenci olma deneyiminin üniversiteler arasında ya da aynı üniversitede farklı fakülteler ve bölümler arasında bile değişebileceği yönündedir.

Üniversite Öğrencilerinin İfade ve Örgütlenme Özgürlüğü raporunda da belirtildiği üzere, “Üniversiteli gençlerin siyasal etkinliğini tamamen ve eyleme dayalı ifade yollarını çok büyük ölçüde sınırlayan; keyfi cezai yaptırım ve uygulamalara olanak tanıyan maddeler içeren 1985 tarihli Yükseköğretim Kurumları Öğrenci Disiplin Yönetmeliği çerçevesinde açılan sorgulamalarda 2008-2012 yılları arasında 23.236 öğrenciye soruşturma açılmış, yüzlerce öğrenci düşünce, ifade ve örgütlenme özgürlüğünü kullandığı için verilen uyarı, kınama, uzaklaştırma ve kurumdan çıkarılma gibi cezalarla özgürlüğünden ve eğitiminden mahrum edilmiştir.”⁹ YÖK Disiplin Yönetmeliğinin 3.Maddesinde 7 Kasım 2013 tarihinde gerçekleştirilen değişiklik¹⁰ öğrencilerin haklarında kesinleşmiş bir ceza bulunmamasına rağmen, okuldan uzaklaştırılmalarına olanak sağlamaktadır. Ayrıca, YÖK Disiplin Yönetmeliği’nin 5.Maddesinde gerçekleştirilen değişiklik ile okul içerisinde izinsiz bildiri dağıtmak cezai yaptırım kapsamına alınmıştır. Öğrencilerin haklarında kesinleşmiş bir

⁵ ibid

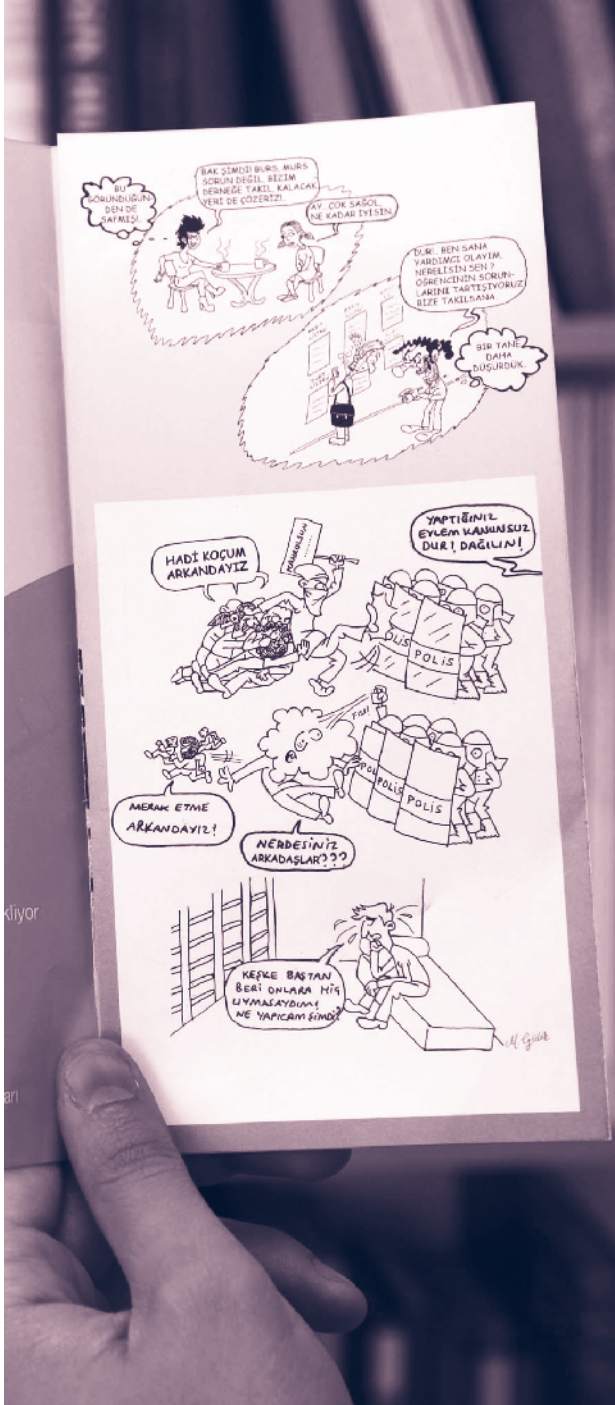
⁶ *Üniversite Öğrencilerinin İfade ve Örgütlenme Özgürlüğü*. Toplum Gönüllüleri Vakfı. <http://tog.org.tr/haber/252/universitelerde-ifade-ve-orgutlenme-ozgurlugu-arastirmasi.html>

⁷ <http://www.upenn.edu/pennpress/book/toc/14758.html>, <http://www.ohchr.org/EN/Issues/Pages/WhatareHumanRights.aspx> <http://www.unfpa.org/rights/principles.htm>

⁸ *Üniversite Öğrencilerinin İfade ve Örgütlenme Özgürlüğü*. Toplum Gönüllüleri Vakfı. <http://tog.org.tr/haber/252/universitelerde-ifade-ve-orgutlenme-ozgurlugu-arastirmasi.html>

⁹ *Üniversite Öğrencilerinin İfade ve Örgütlenme Özgürlüğü*. Toplum Gönüllüleri Vakfı. <http://tog.org.tr/haber/252/universitelerde-ifade-ve-orgutlenme-ozgurlugu-arastirmasi.html>

¹⁰ *Yükseköğretim Kurumları Öğrenci Disiplin Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik* <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/11/20131107-11.htm>

Ankara Emniyet Müdürlüğü'nün üniversiteye kayıt yaptıran öğrencilere dağıtmak üzere 30 bin adet bastırıldığı broşür (Radikal Gazetesi, 06 Eylül 2012 tarihli Polisten Karikatürlü Broşür haberinden alınmıştır.)

ceza olmamasına rağmen “önleyici gözaltı” uygulaması ile okuldan uzaklaştırabilmeleri ve izinsiz bildirin ceza yaptırım altına alınması öğrencilerin örgütlenme özgürlüklerini icra etmeleri noktasında caydırıcı niteliğe sahiptir.¹¹

YÖK Kanunu'nun çerçevesini çizdiği öğrencilik tanımına göre, “öğrencilik sıfatının gerektirdiği vakara yakışmayan tutum ve davranışta bulunmak, kaba ve saygısız davranmak, şarkı söylemek, çalgı çalmak, gürültü etmek” gibi eylemler gerekçesiyle öğrencilere uyarı cezası verilmektedir.¹² Ayrıca Kanun, yükseköğretim kurumları içinde afiş asmayı, pankart açmayı ve bildiri dağıtmak da dahil siyasi faaliyetlerde bulunmayı uzaklaştırma ile cezalandırmaktadır. Bu durumun, Türkiye'nin uluslararası antlaşmalar aracılığıyla güvence altına alacağını taahhüt ettiği örgütlenme, ifade ve toplanma haklarına saygı gösterme ve bu haklardan yararlanmayı teşvik etme ilkesiyle çeliştiği düşünülmektedir.

TOG Genel Müdürü Yörük Kurtaran ve İstanbul Bilgi Üniversitesi Gençlik Çalışmaları Birimi'nden Burcu Oy ile gerçekleştirilen görüşmelerde, öğrenci örgütlenmelerine yönelik uygulamada karşılaşılan bir diğer sorunun da “öğrencilere açılan ve şeffaf bir şekilde yürütülmeyen soruşturmalar olduğu” dile getirilmiştir. Örneğin, üniversite öğrencileri hakkında Emniyet Müdürlüğü tarafından başlatılan adli soruşturmalarla eş zamanlı olarak pek çok üniversite idari soruşturma da başlatılmaktadır. Üniversiteler tarafından burslu öğrencilere yönelik soruşturma açılması halinde, öğrencilerin bursları soruşturma tamamlanmadan kesilmektedir.¹³ Adli hüküm

¹¹ “Önleyici” gözaltından sonra önleyici okuldan uzaklaştırma geldi. Radikal. Erişim Tarihi: 7 Kasım 2013 http://www.radikal.com.tr/turkiye/onleyici_gozaltindan_sonra_onleyici_okuldan_uzaklastirma_geldi-1159516

¹² Üniversite Öğrencilerinin İfade ve Örgütlenme Özgürlüğü. Toplum Gönüllüleri Vakfı. <http://tog.org.tr/haber/252/universitelerde-ifade-ve-orgutlenme-ozgurlugu-arastirmasi.html>

¹³ Örnekler için bkz: Radikal “Sen Misin Gül'ü Protesto Eden” http://www.radikal.com.tr/politika/sen_misin_gulu_protesto_eden-917934, Milliyet “Yumurtaya Dokunan Yaniyor” <http://www.milliyet.com.tr/yumurtaya-dokunan-yaniyor-/siyaset/haberdetay/24.04.2011/1381578/default.htm>, Evrensel “Gözaltına Alındıkları İçin Bursları Kesildi, Yurt Kovdu.” <http://www.milliyet.com.tr/yumurtaya-dokunan-yaniyor-/siyaset/haberdetay/24.04.2011/1381578/default.htm>

verilmeden öğrencilere ceza verilebiliyor olması, sindirme ortamı yaratması nedeniyle öğrencilerin siyasi katılımını engelleyen bir faktör olarak değerlendirilmektedir.¹⁴ İstanbul Bilgi Üniversitesi Gençlik Çalışmaları Birimi'nden Burcu Oy bu tür uygulamaların üniversitelerde örgütlenme kültürünün gelişmesine engel olduğunu belirtmektedir. 2012 eğitim yılı başında Ankara Emniyet Genel Müdürlüğü'nün üniversite öğrencilerine dağıtmak üzere bastırdığı ve örgütlenme eylemini terör faaliyetiyle bir tutan broşür, öğrencilerin örgütlenmeye yönelik faaliyetlerini engelleyici ve bu faaliyetleri itibarsızlaştırıcı bir amaca hizmet etmektedir. Benzer bir şekilde Emniyet Genel Müdürlüğü Terörle Mücadele Dairesi Başkanlığı tarafından hazırlanan kamu spotu¹⁵ da toplanma özgürlüğüne ilişkin olumsuz mesajlar içermektedir.

Vaka analizi kapsamında gerçekleştirilen görüşmelerde iletilen ortak görüş, öğrencilerin ifade ve örgütlenme özgürlüklerini hukuki güvence altına almak amacıyla öğrenci kulüplerini muhatap alan özel bir yönetmelik ve genelge yayınlanması ve üniversitelerde kurulacak olan öğrenci kulüplerinin önceden belirlenmiş, şeffaf ve eşitlikçi kriterler doğrultusunda açılmasıdır.

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ KİTAP VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR KULÜBÜ DAVASI

Karadeniz Teknik Üniversitesi Kitap ve Araştırmalar Kulübü (KSAK), 2010-2011 Eğitim ve Öğretim yılı Genel Kurul Tutanağı ve faaliyet raporunu üniversiteye vermediği ve öğrenci kulüpleri binasında izinsiz olarak film gösterimi yapıldığı gerekçesiyle 2010 yılında kapatılmıştır.¹⁶ KSAK üyeleri kulüplerinin tekrar açılması için hukuki mücadele başlatacaklarını temsili "kitap yakma" eylemi ve basın açıklamalarıyla kamuoyuna duyurmuşlardır.¹⁷ KSAK Kulübü Başkanı ve üyeleri davacı olarak, 02.10.2010 tarihinden itibaren kulübün kapatılmasına ilişkin 32 sayılı Karadeniz Teknik Üniversitesi Sağlık, Kültür ve Spor Daire Başkanlığı Öğrenci Kulüpleri Yönetim Kurulu kararının iptalini talep etmiştir. Trabzon İdare Mahkemesi davacıların talebini haklı bulmuş ve okul yönetiminin verilen kulübü kapatma kararı bozulmuştur. KSAK'a yönelik mahkeme kararı öğrenci kulüplerinin kapatılmasına dair öğrenciler tarafından yürütülmüş ilk hukuki süreç olması sebebiyle emsal niteliği taşımaktadır.¹⁸

¹⁴ Üniversite Öğrencilerinin İfade ve Örgütlenme Özgürlüğü. Toplum Gönüllüleri Vakfı. <http://tog.org.tr/haber/252/universitelerde-ifade-ve-orgutlenme-ozgurlugu-arastirmasi.html>

¹⁵ Kamu spotuna <http://www.youtube.com/watch?v=gqJofcTFWo> adresinden erişebilirsiniz.

¹⁶ Açılan Dava Sonucu Kapatılan "KTÜ-Kıtap ve Sosyal Araştırmalar Kulübü" Yeniden Açıldı. Radikal. Erişim Tarihi: 12 Haziran 2013

¹⁷ İbid

¹⁸ Türkiye Hukuk Tarihinde Bir İlk: Bir Üniversite Kulübü Mahkemece Yeniden Açıldı. Radikal. Erişim Tarihi: 14 Haziran 2013 http://www.radikal.com.tr/sendehaber/turkiye_hukuk_tarihinde_bir_ilk_bir_universite_kulubu_mahkemece_yeniden_acildi-882

Sizce Kulübünüzü Neden Kapatıldılar?¹⁹

Arjen Özgür: *Bazı evrakları zamanında getirmediğimizi söylediler. Kulüpler binasındaki projektörü kullandığımızı söylediler. Oradaki projektörü nasıl kullanabileceğimiz hakkında hiçbir yönerge yoktu, bize sadece sözlü olarak yasak dediler. Ayrıca biz söz dinlemiyorduk. Bizden hiçbir savunma alınmadı ve bir anda kapatıldı kulübümüz. Bir uyarı bile yapılmadı.*

Gamze: *Yasal olarak önce bir uyarıda bulunulmalı ardından gerekiyorsa disiplin cezası verilir, en son kulüp kapatmaya gider iş; ama bunların hiçbiri yapılmadan direkt kapatıldı.*

TÜSEV'in 2012 Haziran ayından bu yana yürüttüğü Türkiye'de Sivil Toplum Gelişimi ve Sivil Toplum-Kamu İşbirliğinin Güçlendirilmesi projesi²⁰ kapsamında Trabzon ilinde gerçekleştirilen yerel istişare toplantısına katılan KSAK üyesi, üniversite kulüplerinin tüzel kişiliğe sahip olmamasının tüzel kişilik haklarından mahrum kalmalarına neden olduğunu ve bu durumun kulüplerin faaliyetlerini olumsuz yönde etkilediğini "Öğrenci kulüplerinin tüzel haklardan mahrum olması, kulüplerin rektörlük makamından birkaç kişinin kararıyla kapatılabilmelerine sebep oluyor. Ayrıca bu konuda açtıkları davalarda tüzel kişilik olarak değil, bireysel olarak başvurabiliyorlar"²¹ şeklinde dile getirmiştir.

TÜSEV'in 2010 yılında yayınladığı *Türkiye'de Derneklerin Örgütlenme Özgürlüğünün Önündeki Engeller* raporunda öğrenci kulüpleri ve toplulukları için Yörük Kurtaran tarafından kaleme alınan öneriler geçerliliğini korumaktadır

- Örgütlenme bir haktır. Kulüp kurmak, öğrenci birlikleri veya rektörlükleri tarafından onaylanmamalıdır.
- Kulüp kurulurken bir bilgilendirme yeterli olmalı, akademik danışmanlık uygulaması terk edilmelidir.
- Kulüp kurmadan faaliyet yapmak isteyen öğrenci gruplarına gerekli kolaylıkların sağlanması için bir prosedür oluşturulmalıdır.
- Kulüplere sağlanan finansman ve diğer olanakların (mekan, oda, ücretsiz internet gibi) şeffaf biçimde sağlanmasına yönelik kriterler belirlenmelidir. Her sene sonunda üniversite yönetimi hangi kulübe neden ve ne kadar finansman sağladığını öğrencilerin bilgisine sunmalıdır.
- Kulüplerle ilgili yürütme süreci öğrencilerin katılımıyla belirlenmeli ve koordineli biçimde hayata geçmelidir.
- Üniversite dışından gelen STK'ların üniversitelerde kolay aktivite yapabilmelerine yönelik kriterler belirlenmeli ve eşitlik temelinde uygulanmalıdır.
- Üniversite öğrencilerinin örgütlenmelerini güçleştiren tüm finansal maliyetler üniversite yönetimleri tarafından yüklenilmelidir.²²

Üniversite öğrenci kulüpleri örneğinin gösterdiği üzere Türkiye'de örgütlenme özgürlüğü ile ilgili mevzuatın kapsamının farklı modeller üzerinden örgütlenmek isteyen bireylerin taleplerine yanıt verebilecek şekilde, bütüncül ve kapsayıcı bir bakış açısıyla gözden geçirilmesi gerekmektedir. Uluslararası standartlarla da belirlendiği üzere sivil oluşumlar için kayıt zorunlu tutulmamalıdır. Ancak bu oluşumların, tüzel kişilik edinmek istemesi durumunda yasal mevzuatın; inisiyatif, öğrenci kulübü, sivil ağ vs. gibi farklı örgütlenme modellerini kapsamaması gerekmektedir.

¹⁹ Trabzonlu Öğrenciler: "Yasakları Yasaklamak" Yerine Öğrencileri Susturuyorlar. KAOS GL. <http://www.kaosgl.org/sayfa.php?id=6010>

²⁰ Proje hakkında ayrıntılı bilgiye <http://www.siviltoplum-kamu.org/tr/> adresinden erişebilirsiniz.

²¹ Proje kapsamında gerçekleştirilen istişare toplantıları ve toplantı notlarına http://www.siviltoplum-kamu.org/tr/etkinlikler?_pp=3&per_page=6 adresinden erişebilirsiniz.

²² Türkiye'de Derneklerin Örgütlenme Özgürlüğünün Önündeki Engeller raporunun tamamına http://www.tusev.org.tr/userfiles/image/orgutlenme_rapor_web.pdf adresinden erişebilirsiniz.